

De 'Reisvereniging' was dus actief gebleven.

Haar kwam het zeer te stade dat zij er in geslaagd was, een aantal gereedschappen (bijlen, tangen, hamers, vijlen en schoppen, bovendien een boomzaag, een grondboor en enkele koevoeten) die in Stanislau door de 'dieven'-ploeg in de wacht gesleept waren, naar Neu-Brandenburg mee te smokkelen, zulks in een zware kist waarop 'Musik' stond. Die gereedschappen konden te pas komen bij het aanleggen van een vluchttunnel. Daartoe werd door de 'Reisvereniging' besloten. De aanleg begon eind maart '44 en werd week na week, maand na maand met voorzichtigheid voortgezet. Er werd daarbij ca. 200 meter onderaardse gang uitgegraven waartoe bovendien diverse verticale schachten, sommige voor de luchttoevoer, aangelegd moesten worden tot een gezamenlijke lengte van 60 meter. Al dit graafwerk vergde dat bijna 20 000 kistjes met zand, elk 20 kilo wegend, naar boven gesleept werden waar men het zand (125 kubieke meter) onder de vloeren van de barakken en op tal van andere plaatsen zorgvuldig verborg (los zand was voor de Duitsers bij hun regelmatige controles steeds de duidelijkste aanwijzing dat ergens gegraven werd). De tunnel en de schachten werden afgewerkt met ruim 7 km aan planken (een deel daarvan was uit de bedstellen gesloopt), maar voorts werden, aldus van Amstel, die ook deze operatie nauwkeurig beschreven heeft, 'schoppen, een blaasbalg, een centrifugaal-pomp, 7 zandkarretjes, 160 meter luchtleiding, een schakelbord, looplampen en wat dies meer zij vervaardigd.'¹ Helaas, op 1 september '44, na ruim vijf maanden zwoegen, deed zich een wolkbreuk boven Neu-Brandenburg voor en het gevolg was dat de grond boven het uiteinde van de tunnel die al ver buiten de omheining gevorderd was, instortte. Midden in een tomatenveld ontstond een enorm gat. 'Die Erde bewegt!' hoorde men een Duitse schildwacht roepen - de tunnel was ontdekt.

Nog diezelfde dag werd aan een nieuwe tunnel begonnen maar deze kwam niet meer af. Vermeld zij nog dat twee andere met zorg voorbereide ont-

Berlijn naar bezet Nederland. In januari '45 werd hij bij een mislukte *crossing* naar het bevrijde zuiden, waarbij hij een tijdlang in ijskoud water moest zwemmen, opnieuw door de Duitsers gearresteerd. Doordat hij zich uitgegeven had voor onderofficier, werd hij toen niet naar het zwaarbewaakte Neu-Brandenburg gezonden maar naar het kamp voor Nederlandse onderofficieren te Mühlberg; Brackel wist dat de bewaking daar minder scherp was. Inderdaad, hij wist voor de derde maal te ontsnappen, nu naar Denemarken. Daar was hij nog toen dit land bevrijd werd.

¹ G. van Amstel: *De zak met vlooiën*, p. 272.